

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. Виктор Паунов

за хабилитационния труд на кандидата за академична длъжност „Доцент“

(по „Композиция – книга“ и „Печатна графика“)

за нуждите на катедра „Книга, илюстрация, печатна графика“, НХА,

обнародван в Държавен вестник“ – Брой 47 от 24.06.22

гл. ас д-р Капка Николаева Кънева, състоящ се от монография със заглавие

„ОТ ХАРТИЯ

Изобразителни възможности на пластичния хартиен обект

в илюстрацията и дизайна на книги“

Представеният за рецензиране хабилитационен труд (за конкурс в професионално направление 8.2 Изобразително изкуство) представлява споделен и прецизно анализиран творчески опит, изцяло обвързан с преобладаващите проекти и реализации в работата на д-р Капка Кънева като художник – дизайнер, илюстратор и преподавател. Съдържателно, той е разположен в едно екзотично за България поле от територията на визуалните и изобразителните изкуства, чиито художествени възможности и аспекти са смайващо многообразни, а представителите му тук буквално се броят на „пръстите на едната ръка“. Един от тях, Кънева намира изключително резултатно своят разпознаваем и безусловно успешен артистичен профил в това пространство – хартиената пластика и хартиеното инженерство са вече нейна „запазена марка“. Възможностите и доказателствата за този успех не са плод на късмет или случайност. Капка Кънева е извървяла дълъг път в проучване, експерименти, осмисляне и открития: от следването ѝ като студент в НХА, спец. „Книга, илюстрация, печатна графика“, през успешната защита на докторантска тема „Детската книга – пространствен обект в контекста на тенденциите в развитието на съвременната книга“, до днешната ѝ позиция на интелигентен и ерудиран автор на впечатляващи художествени обекти. Независимо от младата си възраст, д-р Кънева притежава забележително обемен списък от творчески активности (ще ги спомена тук без подробности, документацията по конкурса достатъчно информативно и обектоятелно цитира представителна извадка от тях). Самостоятелни изложби у нас и в чужбина, участия в групови, национални и международни изяви на българското изкуство, отбелязвани и награждавани многократно, многобройни проекти, уъркшопи, теоретични форуми, публикации, интервюта, участия във събития и прочее са реализирани регулярно и с голяма енергия. Преподавателската си дейност в НХА и СУ, осъществявана с изключителен ангажимент и отговорност, Капка Кънева успешно съчетава с

пословично интензивната си работа с водещи български и чужди издателства в амплото ѝ на художник на книгата.

Публикуваните от кандидата в наукометричната таблица данни и доказателства категорично удовлетворяват критериите и показателите, изискуеми за участие в този конкурс.

Хабилитационния труд на д-р Капка Кънева, озаглавен „**ОТ ХАРТИЯ Изобразителни възможности на пластичния хартиен обект в илюстрацията и дизайна на книги**“, е преди всичко изконен обект на професионалните и концептуални предпочитания и търсения на автора – той е КНИГА. Книга, с присъщото ѝ специфично организирано пространство на среща м/у типография, изображения и други графични материалности, интегрален обект, функциониращ с информацията и художествените си ритъм, баланси и внушения, поднесени с висока графична култура. Още нещо – вербализирането на проблемите в тази форма, вместо тяхната директна визуализация, за пореден път представя Капка Кънева в позицията на поливалентен автор, владеещ и богатството на словото и ползващ го с лекота и увереност.

Съдържателно, трудът е разположен в книжно тяло от 128 стр. и е развит в увод, пет части и цитирана използвана литература.

Уводът представя мисловния и практически път на анализи и решения, извели Капка Кънева до личните ѝ открития, свързани с пластичните възможности на хартията да формира специфични пространствени структури. Авторът споделя експериментите с различни технически подходи, водещи логично до преодоляване на естествената изобразителна логика на хартиената плоскост чрез колажиране и нарушаване на повърхностите. Последствията от тези процеси, естествено допълнени с опити, продиктувани от бакалавърската образователна програма в спец. Книга и печатна графика (по конкретно задачата в 8 семестър, „Авторската детска книга – нестандартно книжно тяло“), оформят различно отношение и представи за традиционната форма на книгата като кодекс. Така многовариантните и с различна валентност въздействия в/у хартията или картона чрез прегъване, щанцоване, прорези, добавени мобилни елементи, алтернативни материали и др., добиват, както казва Кънева „...значение, колкото като фактор в книжната морфология, толкова и като предпоставка за поведението ми на дизайнер и илюстратор“. Увлечена в тази вдъхновяваща посока, Кънева разработва успешен големоформатен пространствен обект в магистърския си дипломен проект в специалността. В последствие интересите и се задълбочават в извънредно стойностната ѝ и иновативна за България докторска дисертация (успешно защитена 2008 г.), изследваща изданията с нетрадиционна пространствена структура за деца и тяхната роля за обединяване на четенето и играта в

развитието на детето. Проучването на историята по темата среща автора с творчеството на световните майстори на хартиената пластика (вкл. редките, както бе споменато, книжни дизайнери у нас), инспирирали устойчивото и до днес желание на Капка Кънева за създаване на пластични и пространствени хартиени артефакти. Допълнително манипулирани чрез фотографска и дигитална намеса, предназначени за илюстрации и корици на книги, или с неприложен и кавалетен характер, тези художествени визуализации авторът разглежда в настоящата книга.

Продиктувано от специфичния подход на д-р Капка Кънева към хартията отвъд нейната присъща изобразителна плоскостност, първият раздел „**Работен процес**“ проследява поредицата от дейности, с които художникът трансформира пластичния хартиен обект в графичен образ. Коментирайки в началото богатия инструментариум, манипулиращ хартиената повърхност и структура чрез различни сгъвки, прорязвания, следи и ретуши (тук се споменават резци, ножчета , ножици, шила, графични инструменти, лепящи субстанции и др.), авторът естествено предпоставя следващата фаза от процеса на превъплъщение – „предкнижния живот“. Включвайки фотографски заснемания, композиране (прилагане на първично кадриране, различни гледни точки, ракурси, осветяване) и най-вече селекцията през многобройни експерименти и фази до единичното изображение, художникът преобразява кръглата, възприемана от всички страни хартиена пластика в дигитално редактиран и архивиран оригинал, предназначен за книжното пространство като илюстративно изображение.

Капка Кънева обръща специално внимание тук върху работата си по **осветяване**, „оживяване“ на хартиените артефакти, превръщайки процеса в своеобразна „игра“. Реално това се изразява чрез надграждане на ролята на светлината – в началото естествена, открояваща пряко пластичното изображение, през въвеждането на много и изкуствени, често разноцветни светлинни източници, до фината режисура на неочакваното, специфично пространствено въздействие с включване и осмисляне на хвърлените сенки. Допълнителна мотивация Кънева намира и с използване на нетрадиционни хартиени материали с различна прозрачност, отразяващи, фактурирани, създаващи и за самата нея нови преживявания и нови открития.

Неизбежно, финалът на тези процеси е наложил **репродуциране**, фотографско фиксиране на иначе преходния, ефимерен хартиено-светлинен пърформанс. Напускайки елементарната хартиена равнина, Капка Кънева намира начин да съхрани и запази иначе нетрайните състояния и внушения на създадените хартиени обекти и да ги подготви за следващата им голяма роля – участници в конгломерата на книжното издание.

Във втория раздел на труда, „**Хартиената пластика за корици на книги**“, Капка Кънева убедително обосновава фокусирането на работата си като художник върху **приложението** на вече изведената концепция за осъществени

и съхранени хартиени обекти – кориците на книги осигуряват пространство за това. Добавяйки тези артистични 3D ремарки в образната си палитра, Кънева не просто си осигурява интереса на зрителя, тя гарантира намерението си да присъедини нова визуална посока в дизайна на изданията.

Интересно разклонение тук представлява приобщаването на хартиената пластика в типографската картина на корицата – не просто изрязана и алтернативно експонирана пространствено запазвайки семантиката си, но и играейки в композицията роля на различен визуален знак. Така постигнатите акценти функционират разнопосочно – като паралелни внушения, обобщения свързани със сюжетното развитие или битността на героите в повествованието.

Дорисувани или дописани, комбинирани с други релефни образи, сенки и дигитални намеси, пластичните графеми в кориците на Капка Кънева допълват безусловната разпознаваемост на нейните визии.

Трети раздел на монографията „**El árbol de los clásicos**“ представя успешното участие на автора от 2014 г. до днес в проект на испанското издателство Oxford University Press – амбициозна програма за приобщаване на млада публика към четене, чрез специално организирана издателска поредица. Отговорила за себе си като универсален ползвател на литературни текстове, но и като родител на съществения въпрос за важността на четенето за развитие на индивида, Капка Кънева категорично се присъединява към концепцията на издателите. Представянето на тинейджъри на адаптирани класически литературни произведения по начин, включващ съждения като „Има ли класическата литература паралел с житейския ми контекст?“ се фокусира в/у събуждане на интерес, желание за знания, историко-социални паралели с днешната действителност. Изводите, изискващи категорично поведение, в случая графично, налагат и преодоляване на естествената конкуренция на други медии, широко достъпни в света на младежа, боравещи с много по всеобхватен набор от въздействия (картина, звук, ефекти, интеракция). В решаването на тези задачи, Кънева използва минималистично въздействие в строгите графични композиции на кориците от поредицата издания. Базирана на ясна модулна мрежа, създаваща йерархия на елементите, визуалната картина разчита и на силните контрасти по отношение на цвета (във своеобразния типографски етикет и фонвете), и във въздействието на категоричната като излъчване шрифтова картина, сравнена с деликатно нюансираните пластични хартиени изображения. Авторът обосновава изобразителните похвати и техники, използвани в илюстрациите за кориците, с търсенето на различен визуален сигнал, отчетлив и неочакван, а оттам ясно различим в шумната визуална среда на съвременните книги. Самите хартиени пластики, освободени от конкретна сюжетност, отразяват по-скоро цялостта на идеята в произведението, знакови ориентири, а не буквални отметки в съдържанието.

Капка Кънева споделя и някои специфични моменти в творческия си процес, свързани концептуално с изборния образ за всяка корица: през търсенето и проучването, скицирането и съобразяването с мащабите на кадъра, до фотосесиите, често многобройни, целящи изясняване на общото пластично въздействие. Разделът завършва с надеждата на Кънева подобни проекти с ясно формулирани послания и полезност и обвързващи издател, художник и общественост, да са мотивиращ и вдъхновяващ фактор в живота на днешния млад човек.

Съдържателно и визуално много наситен, четвъртият раздел на труда – „**Хартиени обекти в илюстрацията на печатни издания**“ обосновава различията в подходите, които д-р Кънева прилага при създаването на хартиените си пластични и пространствени изображения за корици на книги и илюстрации в книжното тяло. Ако едните разчитат на сгъстеното, знаково и синтетично въздействие, резюмиращо послания и идеи, то другите работят в контекста на серията, дефинирана от специфичността и темпоралността на книжното пространство и композиция. Развитието на последователността на изображенията, в синергия с текстовия наратив, е наложил по-сложно и нюансирано, „режисьорско“ отношение.

Художникът споделя богатите възможности, чара и удоволствието от работата по илюстрации за деца. Разнообразната игра в хартиеното моделиране, с използване на многобройни като разновидност материали: гладки, фактурни, отразяващи, прозрачни, но най-вече цветни и манипулирането им и чрез светлина, гарантират интересна, запомняща се и резултатна изява.

Илюстрациите за възрастна публика, основно при Кънева в зоната на издания с поезия, демонстрират други посоки и търсения. Концентрирайки се във фоторепродуцирането на обекта в черно-бяло, а оттам и довършването на визията с дигитална обработка и все по-дълбоки редакции, авторът постига много силно графично излъчване, туширащо директната повествователност и генериращо атмосфера на иносказателност и метафора. И тук светлината и особено хвърлените сенки създават много осезаемо фикционално пространство съзвучно със словото, очертаващо обща поетична духовна среда. Друга проява в тази многовалентна територия, успешно апробирана от Кънева, е работата ѝ по портретни изображения, отново предназначени за издания. Представените в труда хартиени обекти проследяват еволюцията в опитите на художника да постигне пластични еквиваленти на психологични и личностни характеристики на изобразените, минавайки през различни степени на синтезиране, обобщения, схематизации, но и детайли, и да постигне в крайна сметка качествата на истински **портрет**.

Интересните задачи по създаването на пластични и пространствени графики от хартия за филателни издания, успешно са решени от Капка Кънева и са разгледани в края на раздела. Основно, в този вид малки ценни книги дизайнерът има да преодолява сериозни проблеми с приоритетността,

мащабите и общо композицията на елементите. Доколкото това миниатюрно пространство изисква висока степен на концентрация и организация, представените проекти отново демонстрират лекотата и изяществото в работата на автора да приобщи така характерните си хартиени опуси в нова, особено своеобразна функция.

„Хартиеният обект в реалното пространство“ – и заглавието, и съдържанието на последния, пети раздел от труда на д-р Кънева отвеждат автора в територията на хартиената скулптура, инсталацията и пърформанса. Макар и малобройни на фона на създаденото от нея огромно творчество за издания, пространствените хартиени творения имат различно, свободно битие на експозиционни обекти, временни и нетрайни за съхранение. Описаните и споделени като творчески опит реализации, изложени, показани на живо пред публика, разчитат не само на съзерцание като музейни експонати, те трябва да бъдат обживяни, „обитавани“. Реакциите на рефлексия, съпреживяването и възможните прониквания в обекта, разрешените на зрителя манипулации, особено в ажурните светлинни артефакти, както и възможната двоична битност на разтварящи се и допълващи се ажур/сянка, пораждаат нови концептуални и технологични ракурси във въображението на художника. Заклучавайки, Кънева споделя надеждата си да развие и задълбочи творческите си стремежи и възможности, разполагайки ги извън „побирация се в пространството между двете ръце свят на хартията“.

Както е присъщо за писмените разработки на Капка Кънева, и тук коректно и грижливо е добавен спомагателен и информативен библиографски апарат, придаващ на изданието завършеност, научност и допълнителна значимост.

Уважаеми колеги, подобен монографичен труд, изцяло построен в/у извънредно богат и успешен личен творчески опит, неизбежно ме кара да подхождам като художествен критик, освен като рецензент. Макар и не съвсем присъща, тази ми функция е улеснена от изключително активната и твърде разпознаваема позиция на Капка Кънева като автор. Разработките ѝ в областта на книжния дизайн, подкрепени с разбирането за дълбоката проблемна цялост на вътрешните съдържателни връзки м/у вербално и картинно, несъмнено са принос за развитието на изкуството на книгата у нас. Специфичният ѝ опит на хартиен инженер и пластик и широката гама на приложенията му (от моделирането и технологичната манипулация, до съчетаването на хартиения обект със светлината и своеобразните пространствени хибриди, които създава), открити и използвани в художествената ѝ практика, също е важен принос. Дългогодишните ми колегиални контакти с нея още от студентските ѝ години, наблюденията в/у пътя ѝ на развитие, близостта и приятелството ни и в крайна сметка възхищението ми от постиженията ѝ, а тя е още млад човек, ме успокояват в пристрастието ми. Най-същественото в случая е, че д-р

Кънева тук е кандидат в конкурс, обърнат по целесъобразност към образователния процес и практиките на работа и преподаване в НХА. Нейната полезност за генерации студенти като крайно отзивчив и екстровертен, отговорен, изключително подготвен и ерудиран човек и специалист, е несъмнена. Затова и крайната ми оценка за нейното представяне е изцяло положителна.

Убедено препоръчвам на уважаемия Научен съвет да присъди на д-р Капка Николаева Кънева академичната длъжност „Доцент“ в професионално направление 8.2. Изобразително изкуство.

Проф. Виктор Паунов

София, май 2023 г.